

YAPON TILI ONOMATOPEYASIDA HAYVONLAR TOVUSHINING IFODALANISHI

Bakirova Sadoqatxon Elmurod qizi

2-bosqich talabasi, O'zbekiston Davlat Jahon tillari Universiteti

Rahimova Humora Fahriddin qiz

Yapon tili kafedrasida o'qituvchisi

O'zbekiston Davlat Jahon tillari Universiteti

Annotatsiya. Ushbu ilmiy qo'llanmada Yaqin Sharq tillaridan bo'lmish yapon tilidagi jonzotlarga tegishli bo'lgan taqlid so'zlar, boshqacha qilib aytganda, hayvonlar tovushi onomatopeyasining qanday ifodalanishi, ularning o'zbek tili bilan o'zaro qiyoslanishi hamda undagi lingvistik xususiyatlar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: taqlid so'zlar, onomatopeya, hayvonlar, o'zbek tili, yapon tili, odamlar, harakat, tovush, holat, manga, anime.

Аннотация. В этом научном справочнике речь пойдет о звукоподражаниях звуков животных в японском языке из ближневосточных языков, другими словами, о том, как выразить звукоподражания звуков животных, их сравнении с узбекским языком и его языковых особенностях.

Ключевые слова: слова-подражания, звукоподражание, животные, узбекский язык, японский язык, люди, движение, звук, ситуация, манга, аниме

Abstract. In this scientific guide, we will discuss about the onomatopoeia of animal sounds in the Japanese language from Middle Eastern languages, in other words, how to express the onomatopoeia of animal sounds, their comparison with the Uzbek language, and its linguistic features.

Keywords: imitation words, onomatopoeia, animals, Uzbek language, Japanese language, people, movement, sound, situation, manga, anime

Har bir tilda va uning grammatik strukturasi o'ziga xos qiyoslanish mavjud bo'lib, bunday qiyoslanishni turli xil jabhalarda uchratishimiz tabiiy. Chet tilini, shu jumladan yapon tilini to'liq o'zlashtirish uchun, avvalo, mamlakat madaniyati, shu tilda ona tilida so'zlashuvchi xalqlarning urf-odatlar va urf-odatlar bilan

yaqindan tanishish kerak. Universitetda yapon tilini o'rgatish bo'ladimi yoki maktabda ixtiyoriy fan bo'ladimi, o'qitish metodida madaniy jihat asosiy o'rinlardan birini egallaydi, desak xato bo'lmaydi. Birinchidan, yapon xalqi tarixidan qiziqarli faktlar, urf-odatlar, e'tiqodlarning o'ziga xos xususiyatlari o'quvchilarda Quyosh chiquvchi mamlakatga qiziqish uyg'otadi va shuning uchun til o'rganishga bo'lgan ishtiyoqni oshiradi. Ikkinchidan, o'quvchilar o'rganayotgan tilning madaniyati, adabiyoti, xalq san'ati bilan tanishish barcha til nozikliklarini yaxshiroq tushunish va o'zlashtirishga yordam beradi.

Ushbu ilmiy qo'llanmada biz hayvon tovushlarini aynan yapon tili misolida tahlil qilib chiqamiz. Ma'lumki, har qanday davlatning madaniyati o'laroq, u yerdagi tirik jonzorlar, hayvonlarning ham tovush chiqarishlari turlicha talqin qilinadi.. Albatta, hayvon boshqa tilni yoki lahjani o'rgangani emas, aksincha hayvon tovushlarining onomatopeyasi boshqacha bo'lib qoladi. Hayvon tovushlarining xorijiy tillarda qanday yozilishi va talaffuz qilinishini o'rganish odatda darsliklarda o'rgatilmagan narsa bo'lib, ko'pchilik til o'rganuvchilar e'tibor bermay qoladilar. Masalan, agar siz ko'chada kimnidir uchratsangiz, qayerga ketayotganingizni so'rash uchun o'rdak kabi ovoz chiqara bilishingiz yoki qush kabi ququlashingiz shart emas. Balkim shuning uchun ham hayvonlar onomatopeyasi siz uchun muhimmas deb o'ylarsiz. Ammo agar siz kundalik hayotingizda yapon tilidan foydalansangiz, ular paydo bo'ladigan ko'plab imkoniyatlarni topasiz, ayniqsa, siz bolalar bilan muloqot qilsangiz onomatopeyadan hammadan ham ko'proq foydalanasiz.

Onomatopeya o'zi nima? Bu asosan o'zbek tilidagi "qars-qurs, miyov, vov-vov" kabi tovushni tavsiflovchi so'z bo'lib, o'zbek tili grammatikasidagi so'z turkumlari ichidan taqlid so'z turkumiga mos tushadi. Yapon onomatopeyasining o'zbek tilidagidek ikki emas, bir necha turlari mavjud. Ba'zi yaponcha taqlid so'zlari aslida tovushlarni taqlid qilmaydi, ular his-tuyg'ularni yoki harakatlarni tasvirlaydi. Biroq, bu so'zlar ham bir xil shaklga ega va tovushlarni taqlid qiluvchi

so'zlarga o'xshaydi. Shuning uchun ham biz ularni taqlid so'zlar, yoki boshqacha qilib aytganda, "onomatopoeia" deb ataymiz.

O'zbek tilida tovush turlari bor-yo'g'i ikkita bo'lsa, yapon tilida bunday guruhlar beshtadir. Ularning barchasi taqlid so'zlar bo'lib, ularning aksariyati takroriy so'zlardan tuzilgan.

Mazkur ilmiy qo'llanmada bu safar faqat Giseiogo (擬声語) haqida tahlil yuritimiz. Bunday turdagi onomatopik turkumda hayvonlar va odamlar kabi tirik mavjudotlardan tarqaluvchi tovushlar o'rin olgan. Masalan: o'zbek tilida mushukni ko'z oldimizga keltirsak, biz darhol "miyov-miyov: tovushi haqida o'ylaymiz. Biroq, yapon tilida mushukning ovozi sal boshqacharoq tovush taqlidiga ega, ya'ni “にゃん-にゃん”(“nyan-nyan”) va hkz. Ehtimol, siz hayvonlar tovushi onomatopoeiyasi turli tillarda ko'pincha o'xshash bo'ladi, deb o'ylashingiz mumkin. Aslida esa, ularning ba'zilari juda yaqin bo'lishi mumkin, ammo aksincha, bir-biriga umuman o'xshamagan, yaqin bo'lmagan holatlari tez-tez uchraydi! Hatto siz ba'zan tovush haqiqatan ham bir xil hayvondan kelib chiqadimi yoki yo'qmi, deb shubha qilishingiz mumkin! Bunga yaxshi misollardan biri qurbaqaning ovozi – o'zbek tilida "vaq-vaq" bo'lib, yapon tilida ゲロゲロ (gero-gero) misolida uchraydi.

Quyidagi ro'yhatda yapon tili grammatikasidan o'rin olgan Giseigo, 擬声語, ya'ni hayvon va odam tovushlariga taqlid so'zlaridan ayrimlarini ko'rib chiqamiz. (1-jadval)

1-jadval.

Hayvon nomi (o'zbekcha)	Hayvon nomi (yaponcha)	Taqlid so'z (o'zbekcha)	Taqlid so'z (yaponcha)
Sigir	うし	Mo'o'-mo'o'	Moo moo (モ—モ—)

Mushuk	ねこ	Miyov- miyov	Nyaa nyaa (ニヤーニヤ ー)
It	いぬ	Vov-vov	Wan wan (ワンワン)
Qush	とり	Ku-ku	Pichu Pichu (ピチュピチ ユ)
Ari	はち	Biz-biz	Bu—n bu—n (ブーンブ ン)
Ayiq	くま	-	Guo—(グオ ー)
Tulki	きつね	-	Kenken (けんけん)
Echki	やぎ	Mee-mee	Mee—me— (メーメー)
Qurbaqa	かえる	Vaq-vaq	Kerokero (ケロケロ)
Xo'roz	にわとり	Qu-qu-quv	Kokekokko (コケコッコ ー)
Qarg'a	からす	Qar-qar	kaa kaa (カーカー)
Qo'y	ひつじ	Baa-baa	Mee mee

			(メーメー)
G'oz	アヒル	G'o-g'o	Ga—ga— (ガーガー)
Fil	ぞう	-	Pao-n ぱおーん

E'tibor bergan bo'lsangiz, ushbu ro'yhatda yapon tilidagi tulkining tovushiga taqlid so'z keltirilgan, biroq, ona tilimizda tulkining tovushiga taqlid so'z mavjud emas. Tulki hayvoni ko'z oldimizga kelganda, biz faqatgina ayyor, ovoz chiqarmaydigan jonzotni tushunamiz. Biroq, korib turganingizdek, yapon xalqi tulki uchun ham tovush o'ylab topgan. Xuddi shu kabi, ayiq ham qanchalik bahaybat va qo'rqinchli bo'lsa-da, ona tilimizda ayiqni ifodalovchi taqlid so'z kuzatilmaydi.

Biroq, o'zbek va yapon tillaridagi hayvon tovushlari orasida o'xshash bo'lganlari va talaffuzi bir-biriga yaqin bo'lganlarini ham ko'rib, guvohi bo'lamiz. Misol sifatida, echki va sigir tovushini olaylik. Ikkisi ham yapon va ona tilimizda bir xil tovushni bildirib kelmoqda. Til o'rganuvchilar uchun ayniqsa, bunday keskin o'xshashliklar aynan o'sha tilni o'rganishda ma'lum darajada osonlik baxsh etadi.

Qiziq jihati shundaki, hozirgi kunda mavjud bo'lmagan ba'zi hayvonlarning ham yapon tilidagi onomatopik tovushlari ham mavjud bo'lib, ulardan ham foylanilmoqda. Qayerda foydalanish mumkin, deysizmi? Albatta, yapon tili madaniyatini manga va animesiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Hozirgi kunda yo'q bo'lib ketgan jonzot (masalan, ajdarho, godzilla, dinovavr kabi)larning tovushiga taqlidni ham aynan manga va animeda uchrata olamiz.

がおー! (gao-) Bu tovush aynan ajdarhoga tegishli bo'lib, boshqa tillarda siz buning ekvivalentini topa olmaysiz. Toshbaqa tovushichi, unga nima deysiz ?

Yaponlar hatto toshbaqa uchun ham tovush ixtiro qilishganiga qoyil qolmay ilojingiz yo'q. Dunyoda hech bir mamlakat toshbaqaning tovushini aytib berolmasa ham, yaponlar buning uddasidan chiqadilar. U tovush mana bu ko'rinishda -む (mu). Ehtimol, siz ro'yhatda fil ham borligini ko'rib hayron qolgandursiz. -ぽおーん (pao-n) . Filni uzoq muddat kuzatsangiz ham , balki uning tovushini bunday yo'sinda eshitmasligingiz mumkin. Biroq, yaponlar olamida deyarli barcha tirik jonzotlar, toshbaqadan tortib filgacha, hattoki tulkinging ham o'z tovush taqlid so'zlari bor.

Yapon tilida hayvonlarning nafaqat tovushlarini, balki xatti-harakatlarini ham tavsiflovchi juda ko'p so'zlar mavjud, masalan, quyonning harakatini olaylik, ("boing boing") ピヨンピヨン bo'ladi. Bunday holatda, talaffuzidan ham bilinib turibdiki, mitti hayvonning u yerdan bu yerga sakrab, harakatlanishiga, sakrashiga ishora qilinmoqda..

Statistika ma'lumotlariga ko'ra, yapon tilida boshqa tillarga qaraganda onomatopeya so'zlari nisbatan ko'proq mavjud. Shuning uchun ham Yaponiyaliklar kuniga kamida bir marta onomatopeyadan foydalanadilar. Ular hatto eng kichik nuanslarni ifodalash uchun ham taqlid so'zlardan, onomatopeyadan foydalanadilar. Demak, agar siz yapon tilida chuqurroq suhbat qurmoqchi bo'lsangiz, onomatopeya so'zlarini albatta o'rganishingiz kerak. Yapon tilida 20 xil hayvonning ma'nosi va talaffuzini o'z ichiga oladi. Ushbu ro'yxatga kiritilgan hayvonlar turli xil uy hayvonlari, xo'jalik hayvonlari va hayvonot bog'i hayvonlaridan iborat. Agar siz barcha hayvonlarni har kuni ko'rmasangiz ham, ularni aniqlashni o'rganish yapon bilimingizni oshirishning yaxshi usuli hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan misollarni ko'rib chiqsak, yaponiyaliklar qanday qilib tulki yoki toshbaqa ovozi bilan chiqqaniga hayron bo'lishingiz mumkin... Qanday bo'lmasin, yapon hayvonlarining barcha mavjud onomatopeyasini to'plash

imkonsiz holat bo'lar edi. Yapon tilining ushbu jihatini chinakam egallash uchun sizga bir necha yildan ko'proq vaqt kerak bo'lishi mumkin. Shuningdek, onomatopeyani o'rganishning eng yaxshi va eng tezkor usullaridan biri, ehtimol tonnalab manga o'qishdir! Manga o'qiganingizda, bunday so'zlar haqiqatdan ham ko'p uchraydi va mangani jozibali tarzda o'qilishiga va jonlantirishga hizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://japaneselanguageguide.com> (vebsayt)
2. Bakirova S., Rahimova H., *O'ZBEK VA YAPON TILLARINI ONOMATOPEYA SO'ZLARI ORQALI QIYOSLASH*, Ta'lim fidoyilari, 10.06.2022, ISSN 2180-2130
3. Tatyana Bushuy, Shaxriyor Safarov. *Til qurilishi, tahlil metodlari va metodologiyasi*. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi "Fan" nashriyoti, 2007.
4. M. Hamroev, D. Muhammedova, D. SHodmonqulova, X. G`ulomova, SH. Yo'ldasheva. *Ona tili*. Toshkent, 2008. "IQTISOD-MOLIYA"
5. Bakirova S., Rakhimova H., (2022) LINGUOCULTURAL FEATURES OF THE JAPANESE LANGUAGE WITH MORPHEMIC DEFINITION, (ingliz tilida), <https://doi.org/10.5281/zenodo.6660754>, SCIENCE AND INNOVATION , ISSN: 2181-3337
6. Bakirova S., Rakhimova H. *O'ZBEK VA YAPON TILLARIDA TAQLID SO'ZLARNING QIYOSLANISHI*, Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari, www.pedagoglar.uz , 7-to'plam iyun 2022